

JUS4211 – veiledning straffeprosessdel praktikum

Oppgaven reiser straffeprosessuelle spørsmål, først og fremst knyttet til påtalemyndighetens behandling av en enkel straffesak på påtalestadiet.

Læringskravene angir at studentene skal ha god forståelse av prinsippet om upartisk anklage og forfølgning, herunder påtalemyndighetens oppbygging og kompetanse. I beskrivelsen av fagområdet er det uttalt at studiet av straffeprosessen skal gi studentene innsikt i hvordan politi og påtalemyndighet forbereder straffesaker gjennom etterforskning og påtalebeslutning. Både påtalemyndighetens tjenestemenns kompetanse og foreleggsinstituttet bør være kjent materie.

I hovedlitteraturen er de aktuelle problemstillingene dekket av Andenæs/Myhrer i kapittel 7: "Påtalemyndigheten, kapittel 44: "Avgjørelsen av tiltale spørsmålet" og kapittel 46: "Forelegg". Hos Hov tilsvarende i kapittel 42: "Påtalemyndighetens saksbehandling og myndighetsutøvelse", kapittel 34.5: "Forelegg" og kapittel 34.11: "Henleggelse".

Selv om oppgaveteksten er relativt kort, reiser den atskillige spørsmål. Det kan neppe forlanges at alle problemstillinger som tas opp nedenfor, blir sett og drøftet. Men de aller fleste spørsmålene kan langt på vei håndteres med hjelp av lovteksten.

Hvilken rekkefølge spørsmålene behandles i, er av mindre betydning.

1. Holms habilitet.

Det fremgår av oppgaveteksten at Holms egeninteresse har vært en motiverende faktor for utstedelsen av forelegget. Det må da tas standpunkt til hans habilitet i saken, og – så fremt han er inhabil – hvilke konsekvenser dette skal få.

Kandidatene må finne habilitetsbestemmelsen i strpl. § 60, som innholdsmessig faller sammen med påtaleinstruksen § 2-5 og med domstoloven § 108, og drøfte Holms habilitet med utgangspunkt i denne bestemmelsen. De beste grunner taler vel for inhabilitet her.

Når det gjelder følgene av inhabilitet mener Andenæs/Myhrer at saken skal avvises, et standpunkt jeg er enig i, mens Hov har gitt uttrykk for at prinsippet i forvaltningsloven § 41 får anvendelse, altså at det er avgjørende om feilen har hatt betydning for resultatet. Begge løsninger må godtas.

2. Gjenopptak etter henleggelse.

Det er ingen grunn til å drøfte spørsmålet om Vold hadde hjemmel for å henlegge saken, noe som flere tar opp. En slik drøftelse viser usikkerhet.

Kandidatene må finne strpl. § 74, som er den ene bestemmelsen som omtaler gjenopptak av forfølgning etter henleggelse. Men de må også se at bestemmelsen gjelder forfølgning av en siktet, slik at vilkåret om nye bevis av vekt ikke gjelder i vår

sak. Det er ikke alle som får med seg denne begrensningen, noe som etterlater et inntrykk av mindre nøyaktig lovlesning, og derfor må trekke litt ned. Så lenge saken ikke er foreldet og det ikke er noen som er siktet, er det generell adgang til å gjenoppta en henleggelse etter bevisets stilling.

Flere mener at Peders nye henvendelse skal behandles som en klage, og at avgjørelsen om å gjenoppta saken derfor må tas av statsadvokaten etter strpl. § 59a. Dette er også mindre vellykket.

3. Kompetanse til å beslutte forfølgningen gjenopptatt.

Det er presisert i oppgaveteksten at Holm er nyansatt, for å tydeliggjøre at han neppe har fått utvidet påtalekompetanse etter strpl. § 67 tredje ledd andre punktum. En kreativ kandidat kan muligens se at det kan ligge en problemstilling her. Kompetanse for politifullmektig uten utvidet påtalekompetanse til å beslutte gjenopptakelse av forfølgningen var tema i Rt-2014-34, men den saken gjaldt § 67 andre ledd bokstav c) og ikke bokstav b). Allikevel ble kompetansen ansett å være til stede. Ingen som tar opp dette spørsmålet, må være i tvil om at Holm er kompetent. Men det er vel ikke noe minus å ikke se denne problemstillingen. Jeg har hittil ikke støtt på noen kandidater som har sett den.

4. Foreleggskompetansen.

Loven sier ikke noe uttrykkelig om hvem som har kompetanse til å utstede forelegg. Men etter strpl. § 255 kan en sak avgjøres med forelegg ”i stedet for” å reise tiltale. Dette kan ikke forstås annerledes enn at foreleggskompetanse tilsvarer tiltalekompetanse. Da må kandidatene videre til § 67.

Første spørsmål blir da om politiet har kompetanse til å utstede forelegg etter strl. § 291. Da gjelder det å ikke bli hengende i smørbrøddlisten i § 67 andre ledd c), hvor § 291 ikke inngår i oppramsingen. Vi må til § 67 andre ledd b), som gir politiet påtalekompetanse for alle forbrytelser som ikke kan medføre straffe av fengsel i mer enn ett år. I straffeloven § 291 er strafferammen bøter eller fengsel inntil ett år. Påtalekompetansen er med andre ord hos politiet.

Neste spørsmål blir hvem innen politiet som har foreleggskompetanse. Da må vi til tredje ledd. Spørsmålet om utvidet påtalekompetanse er uten betydning her, da alle tjenestemenn innen påtalemyndigheten i politiet kan utstede forelegg i saker som omtalt i andre ledd bokstav b), jf. tredje ledd siste punktum. Det er altså i orden at Holm har undertegnet forelegget alene. Det kreves ikke underskrift eller medunderskrift fra politimesteren eller jurist med utvidet påtalekompetanse. De aller fleste finner frem her.

Når Holm har påtalekompetanse, har han også kompetanse til å oversende saken til tingretten etter strpl. § 268. Dette følger ikke av loven, og påtaleinstruksen § 20-8 andre ledd sier bare at saken da oversendes av politiet. Riksadvokaten har imidlertid lagt til grunn i rundskriv av 11. mars 2004 at kompetansen ligger hos den som har utstedt forelegget, jf. Bjerke m.fl. side 284. Det er de færreste som har sett denne problemstillingen. Bare å ta den opp fortjener et pluss, uavhengig av hvilket resultat kandidaten kommer til.

5. Mangler ved forelegget?

Etter strl. § 291 kreves påtalebegjæring fra fornærmede eller allmenne hensyn. Ingen må være i tvil om at dette gjelder tilsvarende ved utstedelse av forelegg.

Etter strpl. § 252 andre ledd skal det fremgå av tiltalebeslutningen at vilkårene for offentlig påtale foreligger. Det må med andre ord sies at fornærmede har begjært påtale, eventuelt at allmenne hensyn krever påtale. § 256 har ingen tilsvarende bestemmelse for foreleggs vedkommende. At dette ikke er nevnt, er derfor ingen mangel ved forelegget. Men her blir saken oversendt retten, og forelegget trer da i stedet for tiltalebeslutning, jf. § 268. Da må det gis opplysninger som nevnt i §252 andre ledd ved oversendelsen til retten, jf. Bjerke m.fl. side 995. Kandidatene kan ikke forventes å kjenne kommentaren, men her bør de kunne tenke seg frem på grunnlag av sammenhengen mellom § 252 og § 268.

Hvis grunnlaget for offentlig påtale ikke er opplyst, skal saken avvises. Men her bør adgangen til å rette feilen nevnes, praktisk ved å få bekreftet fra kompetent påtalemyndighet at allmenne hensyn foreligger, noe som forutsetter at den som gir bekreftelsen har hatt tid og anledning til å overveie spørsmålet. Eventuelt kan det skaffes frem en påtalebegjæring som tilfredsstillende lovens krav. Rettingsadgangen er omtalt side 350 hos Andenæs/Myhrer, men kan ikke ses omtalt hos Hov.

Unnlåtelsen av å nevne vedtakelsesfrist kunne medført opphevelse av en vedtakelse av forelegget etter anke, jf. strpl. § 259, men må være uten betydning når forelegget trer i stedet for tiltalebeslutning etter strpl. § 268.

Det er de aller færreste som har tatt opp disse spørsmålene, og jeg ser ingen grunn til å tillegge det negativ vekt dersom øvrige spørsmål er tilfredsstillende besvart. Å si noe meningsfullt om det, kan imidlertid etter omstendighetene medføre et pluss.

6. Foreligger gyldig påtalebegjæring?

Her er vi grenselandet mellom straffeprosess og strafferett. Spørsmålet er om Ås' henvendelse til politiet tilfredsstillende kravet til innhold i en påtalebegjæring. Andenæs: Alm. strafferett har et kapittel 48 om påtalen, men kravene til påtalebegjæringens innhold er ikke behandlet, verken her eller noe annet sted i den aktuelle litteraturen. Da må kandidatene finne strl. § 80, og resonnere seg frem med utgangspunkt i teksten. De bør få frem at en påtalebegjæring er et ønske om at påtalemyndigheten skal sette i gang straffesak i anledning av et konkret straffbart forhold. En generell besværing eller for den saks skyld en anmeldelse er ikke nødvendigvis en påtalebegjæring. Teksten er her formulert slik at begge løsninger må kunne godtas. Det viktigste er at kandidatene ser at ordlyden i Ås' henvendelse ikke uten videre kan godtas som en påtalebegjæring, og at de problematiserer med dette som utgangspunkt.

7. Kan påtalebegjæringen trekkes tilbake?

Svært mange kommer ikke lenger enn til strpl. § 72 andre ledd, hvoretter forfølgningen skal innstilles hvis påtalebegjæringen tas tilbake. Kandidatene må imidlertid videre til strl. § 82, første ledd, som det også er vist til i note i lovteksten.

Her oppstår spørsmålet om hva som ligger i uttrykket ”etterat Tiltale er reist” i en sak som dette. Er det tidspunkt for foreleggsutstedelsen, eller er det tidspunktet for oversendelsen til retten? Oppgaveteksten lar det stå åpent om tilbaketrekingen kom før eller oversendelsen til retten, og det kan neppe trekkes for ikke å ha sett denne problemstillingen. Kandidater som ser den, bør imidlertid etter omstendighetene kunne honoreres. Spørsmålet kan ikke ses kommentert i litteraturen eller praksis, så her må de resonnerer på fritt grunnlag. De beste grunner taler vel for å sette skjæringstidspunktet til oversendelsen til retten, men begge løsninger må kunne godtas her.

Det er vanskelig å si noe generelt om karaktersettingen. For en ”gjennomsnittskarakter” må det i det minste forventes at kandidatene får presentert det grunnleggende om habilitet, foreleggskompetanse og påtalebegjæring. Så kan det løftes, avhengig av kvaliteten på enkeltdrøftelsene både av disse spørsmålene og av eventuelle spørsmål i tillegg til de grunnleggende, og – selvfølgelig – tilsvarende i motsatt retning.

Nils Erik Lie